

ประวัติของชุมชนในบริเวณลุ่มน้ำแม่หลุ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

วิทยา อารณ

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เมษายน 2541

ประวัติของชุมชนในบริเวณลุ่มน้ำแม่หลุ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

วิทยา อารมณ์

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....*ผศ.ดร. ร่มเกล้า*.....ประธานกรรมการ

อาจารย์ ฉลาดชาย ร่มตานนท์

.....*Phl.*.....กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรณิการ์ เล็กบุญญาสิน

.....*ศ.ดร. นิธิ*.....กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์

วันที่*๓๐*..... เดือน*มิถุนายน*..... พ.ศ. 2541

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

1

พี่เซอร์ที่นับถือ ผมตั้งใจว่าจะได้คุยแลกเปลี่ยนข้อมูลกับพี่ตามนัด แต่ต้องเปลี่ยนกะทันหัน เพราะต้องไปช่วยญาติในวันที 2 เมษายน และคงกลับมาก่อนสงกรานต์โน้นแหละ ผมเขียนThesisไม่ค่อยออกเลย กำลังหางานทำด้วยมันเลยผืด ๆ ยังไงก็ไม่รู้

จริงๆ แล้วอยากแลกเปลี่ยนกับพี่เรื่องแนวการวิเคราะห์ด้วย ผมศึกษาทั้งชุมชนคนเมืองและปกาเกอญอ แต่พี่ศึกษาเฉพาะชุมชนปกาเกอญอ จึงขอแลกเปลี่ยนโดยเน้นที่ชุมชนปกาเกอญอตามพี่นะครับ ก็พอรู้ว่าพี่จะเปลี่ยนหัวข้อThesis แต่ไม่ค่อยได้พูดความคิดของผมให้พี่ฟัง ซึ่งอยากบอกอย่างบริสุทธิ์ใจว่าผมไม่เห็นด้วยกับวิธีการมองของพี่อยู่หลายจุด ผมไม่ได้มองว่ามันเป็นแค่การเห็นต่างของคนสองคนหรอก เพราะมันมีชาวบ้านซึ่งได้รับผลดี/เสียโดยตรงในชีวิตจริงในขณะที่เราถกกันอย่างคนที่มีความมั่นคงในชีวิตระดับหนึ่งที่ดีกว่าเขามาก ผมเข้าไปอยู่ชุมชนนานพอควร และถูกชาวบ้านให้ข้อมูลที่จริง หรือไม่จริง หรือการสื่อความหมายผิด หรืออยู่บนฐานผลประโยชน์ส่วนตัวซึ่งผมก็เตรียมใจอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเข้าหมู่บ้าน ผมพยายามทำตัวเป็นเพียงตอไม้ในน้ำที่รอให้กระแสข้อมูลผ่านมาผ่านไปแล้วมองอย่างผู้เฝ้ามอง การเข้าสู่ความจริงยิ่งขึ้นของข้อมูลในหมู่บ้านมันเหมือนการลอกหอมออกทีละชั้นๆ แต่ละชั้นถ้ายึดกับมันก็เหมือนการกำเนิดใหม่ที่ต้องเจ็บปวดทุกทีถ้าเอามาเป็นอดีต แต่ผมไม่ได้ต้องการเข้าไปหาความจริงทีเดียว ผมอยากรู้ว่าเขาอยู่ เขาคิด เขาทำอย่างไร เพราะอะไร ในเงื่อนไขอะไร เพื่ออะไร - นี่อาจจะใช้มองทั้งในระดับปัจเจก รวมถึงระดับอุดมคติของ “ชุมชน” ด้วย

แต่ถ้าเอากการมองเชิงอำนาจเข้าประกอบด้วย เราในฐานะผู้ศึกษาก็เป็นตัวละครตัวหนึ่งด้วย ชาวบ้านเล่นเราเหมือนเราเป็นตัวละครร่วมกับเขา เขาก็เล่นชาวบ้าน เช่น อยากให้เขาเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ที่สำคัญกว่านั้นคือตัวละครเหล่านี้ “เรา” ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่า เรามีความมั่นคงในชีวิตมากกว่า ขณะที่ชาวบ้านเป็นผู้ไม่มีอำนาจ ทั้งอำนาจการมีส่วนร่วมในการปกครอง อำนาจความรู้ อำนาจเงิน ฯลฯ เพราะฉะนั้นเราเข้าหมู่บ้านช่วงแรกๆกว่าเขาจะรู้เรา เราจะรู้เขามันจึงเป็นการชิงไหวชิงพริบและต้องการความเข้าใจ+อดทนของผู้ที่มีอำนาจกว่า ผมว่าผู้มีอำนาจบางครั้งก็ไม่ตระหนักถึงอันตรายของอำนาจหรอก แต่ได้ฆ่าคนไปโดยไม่รู้ตัวมากมายได้หน้าตาเฉย

อำนาจที่กล่าวถึงกันนานแล้วคืออำนาจของโครงสร้าง ความรุนแรงเชิงโครงสร้างจึงคือการที่ผู้มีอำนาจน้อยถูก “ฆ่า” (ตายจริงๆ)โดยผู้มีอำนาจมากกว่าก็ได้ ถึงตรงนี้ปกาเกอญอก็ถือเป็นผู้มี

อำนาจน้อยใช้ใหม่ในโครงสร้างปัจจุบัน ผู้กุมอำนาจจึงสร้างคำอธิบายให้ตนได้ประโยชน์ยังงี้ก็ได้ ในภาวะเช่นนี้คู่ต่อสู้ของรัฐและทุนอย่างชาวปกากะญอนั้นจะต่อสู้อย่างไร? ผมว่าเป็นคำตอบว่า ทำไมชาวบ้านเขาจึงมีหลากหลาย บางแง่คนนอกก็ว่าตอแหลไปเลย

ทำไมเขาตัดสินใจทำเช่นนั้น (ตามที่เราเห็นตรงหน้า) เขาไม่รักวัฒนธรรมของเขาหรือ เขาไม่สนใจแล้วหรือ? ผมก็ไม่รู้ แต่ถ้าเราไม่เคยมีความมั่นคงในชีวิตผมว่าจะให้คนที่มั่นคงในชีวิตมาใช้มาตรฐานของเขาตัดสินใจไม่ได้ การปรับตัวมันละเอียดอ่อนนะผมว่า ผมเองตระหนักอยู่เสมอว่าเป็นแค่คนที่เข้าไปอยู่กับเขาเพียงครู่เดียว ได้รู้ได้เห็นลึกเท่าที่ทำได้ สำหรับผมชาวปกากะญอก็คือคนที่ดังมาแม้มีไ้พระ มีดีชั่ว(เราเองตัดสินใจ) และเขาก็มีศักดิ์ศรีเช่นกัน มีวิถีชีวิต(way)ของตัวเองที่ต่างไปจากเรา(ผู้มีอำนาจมากกว่า) แต่เขาไม่มีอำนาจในการครอบงำให้วัฒนธรรมที่สูงกลายเป็นอุดมการณ์ของคนในสังคม มิฉะนั้นความคิดแบบวัฒนธรรมพื้นราบคงไม่ครอบงำวิถีคิดของคนไทย(?)ได้อย่างปัจจุบันหรอก เราเองมีวิถีคิด.....เสรีชน.....มั่นคงในชีวิต แต่เขาตายจริงๆ ใช้ชีวิตจริงๆ น่าเคารพครับ เราเพียงเข้าไปแล้ววิเคราะห์ตามอย่างของเรา ถ้าวิเคราะห์แล้วทำให้เขายิ่งตายผมว่าไม่น่าจะถูก แม้เราจะมีเสรีภาพแต่เสรีภาพก็เป็นแนวคิดของเรา ชาวเมือง ซึ่งผมว่ามันโคตรลอยเลย แต่มันฆ่าคนได้จริงๆ(ย่ำ)

ชุมชนปกากะญอไม่ใช่หมู่บ้านในนิทาน ไม่ใช่ชุมชนในอุดมคติที่ล่อยจากความเป็นจริง มันจึงอธิบายได้ เพียงแต่เราจะอธิบายอย่างไร สิ่งสำคัญคือฐานคติของผู้วิเคราะห์นั่นแหละ ซึ่งผมว่าอาจแก้ไขได้ด้วยการเอาใจใส่กับเรื่อง “อำนาจ” ทั้งของชาวบ้านกับรัฐ+ทุน รวมทั้งชาวบ้านกับผู้ศึกษา โดยผู้ศึกษาต้องไม่ลืมเผละ มิฉะนั้นเมื่อรู้สึกเจ็บปวดแล้วมันจะเป็นเรื่องอื่น

อีกอย่างหนึ่งที่อยากพูดคือ ชุมชนมันก็มี ความกลมกลืนและแตกแยก ถ้าเราเอาแนวคิดชนชั้นไปจับมันก็มองเห็น ความขัดแย้งมันดำรงอยู่ทุกที่ เราเข้าไปเจอส่วนใดแล้วเอามาเป็นภาพรวมเหมือนดาบอดคล้ำข้างก็ช่วยไป ที่ช่วยที่สุดคือคนที่อยู่ในระดับต่ำที่สุดของโครงสร้างรัฐตลอดไปจนถึงโครงสร้างหมู่บ้าน แล้วความรุนแรงเชิงโครงสร้างก็ยังดำรงอยู่ มันยังฆ่าคนได้ตายจริงๆ(ย่ำ) โดยเราอาจเป็นส่วนหนึ่งของอาชญากรรม

ถ้าจะเขียนความคิดทั้งหมดคงอีกยาวแน่ครับ เอาเป็นว่าผมคิดเช่นนี้เสมอเมื่อเข้าหมู่บ้านหรือเขียน นี่เป็นความเห็นของผมที่อยากบอกพี่บ้าง เพราะพี่ก็เหมือนๆผมในฐานะผู้ศึกษาเขา เราต่างก็มีความมั่นคงพอควร(แม้พี่จะมีมากกว่าผมมากนั้ก)

ถ้าลักษณะของโครงสร้างสังคมไทยยังเป็นเช่นนี้อยู่ต่อไป ชุมชนและชาวปกากะญอจะยิ่งถูกบีบยิ่งกว่านี้ เขาก็ปรับตัวไปแปลกกว่านี้(ก็คนใกล้ตาย) คนที่รอดในชุมชนก็จะมีไม่กี่คนหรอก(เป็นเป่าปลมล่อให้เราชกอยู่) แต่คนอื่นที่ไร้โอกาสเขตายไปเสียๆโดยเราไม่มีโอกาสก้าวเข้าไปเห็นเลย.....เพียงแต่เราจะมองพัฒนาการของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชุมชนปกากะญอกับการเกิด

และขยายของประเทศไทยในเพียงรอบศตวรรษก็จะเห็นภาพชัด แต่แปลกที่เราเอาภาพปัจจุบันไปตัดสินทุกทีสิน่า โปรดอวยพรให้โลกด้วยครับ...

แค่นี้ก่อนนะพี่ ขอให้ถือว่านี่เป็นความเห็นของอนุชนรุ่นหลังที่เล่าให้ท่านผู้อาวุโสฟัง โปรดชี้แนะถ้าไม่เข้าท่า แต่ผมยังอยากเป็นคนดี พี่วางใจได้ ผมรู้ว่าผมมีอำนาจ และผมก็จะไม่ใช่มันเพื่อมาคน(ในบริบทของการเป็นผู้ศึกษาของผม) พี่เชื่อใจผมได้ ขอให้พี่มีความสุขกับงานที่ทำครับ

2

ขอขอบคุณอาจารย์กรรณิการ์ เล็กบุญญาสิน ที่ให้โอกาส คำปรึกษา กำลังใจ และผลักรุนด้วยวิธีการต่างๆตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ อาจารย์อานันท์ กาญจนพันธ์ ที่ทำให้ส่วงไปนานทุกครั้งหลังจากนำปัญหาไปหาท่าน อาจารย์ภาค วิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีความอบอุ่นให้ทุกฤดูกาล

ขอขอบคุณองค์กรผู้ให้ทุนการศึกษาคือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

ขอขอบคุณผู้ให้แรงบันดาลใจจนมาลงเอยเอาที่ “ประวัติศาสตร์” แม้จะไม่ได้ตัวก็ตาม อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น พี่จรินทร์ บุญมัยยะ ถนน ปาเขา เมืองเก่า บ้านนอก อารยธรรม และเพื่อนๆผู้เติมฝันให้กันเสมอ

ขอขอบคุณพี่เหมาะ พี่นุช - คุณเดชา-นุสรา เตียงเกตุ ผู้ให้คำแนะนำจนมาลงเอยเอาที่ “ลุ่มน้ำแม่หลู”

ขอขอบคุณอารีย์ ดา เจียบ จ้อย ลุงดิษฐ์ ป้าพร้ง น้าโจม น้าปี พี่พิตร ที่ให้กำลังใจและสนับสนุน และตายที่ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดโดยตลอด ทั้งการพิมพ์ คำปรึกษา กำลังใจ

ขอขอบคุณพ่อกับแม่ผู้แม่จะสูงส่งสงสัยแต่ก็ให้โอกาส ความรัก และอุดหนุนตลอดมา

และขอขอบคุณชาวบ้านทุกท่าน ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน เจ้าหน้าที่และเครื่องใช้สำนักงานของมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือและแคววง และผู้ที่ไม่ได้เอ่ยนาม

ส่วนดีๆของวิทยานิพนธ์นี้ขออุทิศแด่ ป๊อ อมรกิจพิง เพื่อนผู้จากไปก่อนจะทันได้เห็น.

วิทยา อารมณ